

שום, בצל וביצה קלופים ורוח רעה

שאלה

האם יש אפשרות להשהות שום קלוף, בצל קלוף או ביצה קלופה במקרה ליום או יותר?

תשובה

א. נאמר במסכת נדה (יז ע"א): "אמר ר"ש בן יוחאי ה' דברים הן שהעושה אותן מתחייב בנפשו ודמו בראשו: האוכל שום קלוף, ובצל קלוף, וביצה קלופה, והשותה משקין מזוגין שעבר עליהן הלילה".

וממשיכה הגמרא: "האוכל שום קלוף כו': ואע"ג דמנחי בסילתא ומציירי וחתמימי – רוח רעה שורה עליהן. ולא אמרן אלא **דלא שייר בהן עיקרן או קליפתן**, אבל שייר בהן עיקרן או קליפתן – לית לן בה".

ומוסיף הערוך לנר: "בגמרא ומציירי וחתמימי. נקט זה לרבותא דאמרינן בחולין (קה, ב) דמציירי וחתמימי אין לשדים רשות עליו ולכן נקט דאעפ"כ רוח רעה שורה עליו".

"בגמרא או קליפתן. אע"ג דאיירי שהם קלופים צ"ל דקאמר אם נקלפו אבל הקליפה עדיין מעורה בהן אז ליכא סכנה".

ונראה שהדרך להשהותם לפני בישול היא ע"י השארת קליפתם או שרשיהם (=עיקרן). ובביצה הדבר מסובך יותר, שא"כ אסור להשאיר ביצה קלופה במקרה ללילה. ב. הרמב"ם לא הביא מימרא זאת להלכה, וכן השו"ע.

המאירי כתב זאת בכללות: "ולעולם יזהר אדם מן הסכנות הן בעניני מאכל

ומשתה הן בשאר ענינים". ולא פרט לא את הסכנות ולא את דרך השמירה מהן. אמנם, בהגהות מרדכי (שבת פרק המוציא, רמז תסא) מובאת תשובת המהר"ם: "ומביצה קלופה ששאלת אמאי לא חיישינן לרוח רעה כדאיתא פרק כל היד [נדה דף יג ב] יפה כתבתם דדילמא לא שכיח בינינו אי נמי כתבי הקדש שעליהן מצילין ושלום העני מאיר". היינו היו נוהגים לכתוב על ביצים דברי קודש.

ובאורחות חיים (הל' מעקה) כתב: "ושום קלוף וביצה קלופה ובצל קלוף כשעבר עליהן הלילה אע"ג דמתנחי בסילתא וציירי וחתמימי רוח רעה שורה עליהם. ולא אמרן אלא דלא שיירי עיקרא או קלפתא אבל [אי שייר עיקרן או קליפתן] לית לן בה. ויש בני אדם שנמנעין מלאכול שומים שחוקים בשבת שחרית מפני זה. ויש שאין חוששין מאחר שלחם מעורב בו. וגם יש משימין קליפת השום בתוכו".

וכן בספר מצוות קטן (מצ' קעא) כתב: "וכן שום קלוף ובצל קלוף וביצה קלופה שעבר עליהם הלילה ויש בני אדם שאינם אוכלים שומים קלופים שחוקים בשבת שחרית מטעם זה, ויש שאינם חוששין מאחר שלחם מעורב בתוכם, ויש שמשמין קליפת השומין לתוכם". והמימרא הובאה פעמיים במנורת המאור (פרק כ – דרך ארץ עמוד 425 וחופת אליהו עמ' 462)

וכן השל"ה בשער האותיות (אות ק"ף) - קדושת האכילה, א) הביא זאת.

ובשולחן ערוך הרב (ח"מ הל' שמירת גוף ונפש ובל תשחית) פסק: "ולא יאכל שום קלוף

חבל נחלתו

המלכיות, כמו שאין נזהרין על הגילוי ועל הווגות – **דייקו התוס' אותה ר"ר אינו שכיח**, אבל לא על דרך כלל על כל מה דאסור משום ר"ר. כמה מהרבנים שבכל דור טרחו להתיר אשה קטלנית, ורק כשיש טעמים ותנאים ונימוקים שונים, בעל זקן, או מת בדבר וכיו"ב, ולא סמכו עצמם לומר בדרך כלל שבזה"ז אין לחוש, אף על פי שבתשר' מהרלב"ח סי' ל"ו באמצע התשובה כתב וז"ל **כי בזמננו זה אין מי שיחוש לאיסור קטלנית וסמכו על שומר פתאים ד'**, ולשון זה גם בתשר' מזרחי סימן כ"ב, ועי' תשובת מהר"ם אלשקר סימן ע"ט מביא תשובת הרמב"ם נעתק מלשון ערבי מועתק בכ"מ סופכ"ב מאיסור"ב וכן בתה"ד סי' רי"א, ועם כל זה חרדו הרבנים שבכל דור שלא להתיר אשה קטלנית רק בתנאים יוצאים מן הכלל ורק לפעמים. אמת דמצינו כמה פעמים בש"ס, והשתא דדשו בו רבים שומר פתאים ד', בשבת קכ"ט לענין הקזה, וביבמות ע"ב א' לענין מילה ביומא דעיבא והאידינא דדשו בו רבים וכו', ובנדה ל"א א' המשמש ביום צ' מנא ידע שומר פתאים ד', ובע"ז דף ל' ע"ב אוכל אדם ענבים ותאנים בלילה ואין חושש משום גילוי דשומר וכו' – ועי' בפלפולא חריפתא מתוס' יו"ט על הרא"ש שם בע"ז וז"ל בכל דבר השכיח ורגילין בה קאמרינן דסמכו אהאי קרא כי הא, דבכמה דוכתי בגמרא ומינייהו דפ"ק ביבמות לענין תשמיש קטנה ומעוברת ומניקה. **מכ"ז נראה דלא סמכינן להתיר דבר הנאסר משום סכנה, רק היכי דדשו בו רבים ונאמר בגמרא או בראשונים, והיכי דאתמר איתמר – ואנן ידענו דעד היום העולם נזהרין שלא לאכול שום ובצל קלוף שעבר עליהן לילה**." ה. בשו"ת מנחת יצחק (ח"ו סי' עה) פסק:

או בצל קלוף או ביצה קלופה שעבר עליהם הלילה מפני שרוח רעה שורה עליהם אפילו הם צרורים בבגד וחתומים ואם שייר בהם עיקרם והוא השער שבראש השום והבצל או מעט קליפתם מותרים". **וכן הפר"ח (יו"ד סי' קטז סעי' ד), וערוך השולחן (יו"ד הל' תערובות סי' קטז) הביאו זאת.**

ג. **תוס' (יומא עז ע"ב ד"ה משום) כתבו:** "ומה שהעולם אין נזהרין עכשיו בזה לפי שאין אותה רוח רעה שורה באלו המלכיות כמו שאין נזהרין על הגילוי ועל הווגות". **וכ"כ תוס' בחולין (קז ע"ב ד"ה התם), תוס' הרא"ש בחולין (שם), הריטב"א ביומא (עז ע"ב). הטור (או"ח סי' תריג) רבינו ירוחם (ני"ו ח"ו). וכן כתב היש"ש (חולין פ"ח סי' לא).**

והמגן אברהם (סי' קעג ס"ק א) כתב: "ואפשר דבזמן הזה אין סכנה כ"כ דחזינן כמה דברים המזכירים בגמ' שהם סכנה לרוח רעה ושאר דברים והאידינא אינו מזיק דנשתנו הטבעיות וגם הכל לפי טבע הארצות ועבי"ד סי' שט"ז ס"ג ובא"ע סימן קנ"ו וכ"כ הב"ח בשם הרמב"ם".

נראה שהראשונים לא חשו לפחות כאשר הבצלים או הביצים מעורבים בתבשיל.

ד. **אולם בשו"ת חלקת יעקב (יו"ד סי' לט אות ג) כתב:** "ולא אבין מה שכת"ה שקיל וטרי אי שייך בכלל בזה"ז דינים האסורין משום רוח רע, והביא מתוס' יומא ע"ז לענין ר"ר דשיבתא דאין נהג בזמן הזה וכן מתה"ד סי' רי"א לענין קטלנית דכמה ת"ח גדולים ואנשי מעשה דלא הוי קפדי לישא אותה – וזה אינו אטו כלהו בחדא מחתי מחזיניה, אדרבה מלשון התוספות יומא ע"ז ב' הנ"ל וז"ל ומה שהעולם אין נזהרין עכשיו בזה, לפי שאין אותה ר"ר שורה באלו

"ולהלכה בתערובת מלח או צוקקער בכמות גדול כנ"ל נראה לענ"ד דגם להמחמירים יש להתיר כנ"ל".

"ושב ראיתי בליקוטים שבספר טעמי המנהגים (סי' ט"ז), שאם נשאר שום קלוף או בצל קלופה בלילה, נותנין אותו למלח, כי המלח מבטל הר"ר (תוספת חיים) עיי"ש, – ועוד שם בגליון בשם ספר שבט מוסר (פ"מ) בשם הסמ"ק (סי' תע"א), דיש בני אדם שאינם אוכלים שומין קלופים שחוקים בשבת שחרית, ויש שאינם חוששין מאחר שלחם מעורב בתוכן, ויש שמשמין קליפת השומין בתוכם עיי"ש".

ובשו"ת מנחת יצחק (ח"ט סי' כח) כתב לחוש לסכנה בהכנת בביצים ובצלים וכבד עם שומן, ובעשייתם מע"ש או מערב יו"ט. ו. אבל בשו"ת דברי יציב (י"ד סי' לא) אסר:

"הנה כבר נתפשט המנהג אצל אבותינו ואמותינו לחוש מאד לזה שלא להשתמש כלל בביצים שנעבר עליהם הלילה בלי קליפתם, ובשומי אל לבי לברר הדברים ראיתי באחרונים שכתבו כמה קולות בזה, ואני על משמתי אנמודה להעמיד מנהג אבותינו בידינו שלא הקילו בזה בשום אופן". **והאריך לאסור. ומסיק (אות ט):** "כלל העולה מן האמור, שלא מצינו מי שמיקל בזה, ואדרבה מדברי הראשונים שדנו בזה נראה דחשו לה, וכן גדולי הפוסקים האחרונים הבית שלמה ומהרש"ם לא רצו להתיר, ומי יבא אחר דבריהם להקל ראשו בסכנתא שחז"ל הפליגו בחומר הדברים ואמרו מתחייב בנפשו ודמו בראשו, שלא נמצא לשון כזה בש"ס רק עוד פעם אחת, בפסחים דף קי"א ע"א בארבעה דברים

שיש בהם משום רוח רע עיי"ש".
לעומתו בשו"ת שבט הלוי (ח"ו סי' קיא) מסיק: "וע"כ בודאי הנהיר אשרי לו ותבא עליו ברכה דהם חיישי לפשטות הש"ס ופשטות דהתוס' והרא"ש הנ"ל, כאשר העתיק הדין גם בשו"ע דרב כנ"ל, אבל גם המקילים יש להם עמוד לסמוך, ואין בכחינו למחות עכ"פ כנ"ל".

ז. ובשו"ת יביע אומר (ח"א יו"ד סי' ט אות כו) העלה: "ולענין הלכה נלע"ד שאם אין הפסד מרובה יש להחמיר, לחוש לד' הגר"א, והבנין עולם, והחיד"א, והרב זבחי צדק, והרב בן איש חי, והרב נהר מצרים, והרב לב ים, ושו"ת הד"ר, וקרן לדוד, שכולם חוששים בזה אף בדיעבד לרוח רעה. אולם בהפסד מרובה אפשר להורות להקל, וכמ"ש השב"ו, והגאון שם אריה, והגאון רי"צ אלחנן, והגאון בית שלמה, ושו"ת ויעתר יצחק, וחינא דחיי, וילקוט הגרשוני, ועולת יצחק. והרב בן המחבר שו"ת בנין עולם. והגאון מלבי"ם בארצה"ח, ועוד. וכדאי הוא הרמב"ם דס"ל שאין ר"ר בזה"ז, לסמוך עליו במקום הפ"מ, בצירוף דעת האחרונים הנ"ל, שמקילים בזה בדיעבד. וע' להלן (סי' י אות ז). וביחוד אפשר להקל באוכלין חיים. ונהירנא שכן היה מורה ובא הגאון ר' שמשון אהרן פולונסקי [נצל] להקל בזה. וכן שמעתי מגדולי המורים שפוסקים להקל. ומ"מ כשאין הפסד מרובה נכון להחמיר, אם לא שיש עוד סניפין אחרים להקל. ונכון לרחוק ג"פ האוכלים שהיו תחת המטה. וע' בארצה"ח שם. והדבר ברור שאם לא ישנו על המטה בעוד האוכלים תחתיה, אלא סילקו אותם לפני כן שיש להתיר האוכלים בדיעבד, אף כשאין הפסד מרובה".

חבל נחלתו

מסקנה

מן הראוי לכתחילה שלא לשווק או להשהות בצל או שום קלוף מוכן לבישול או אכילה אא"כ השאירו את שורשו (וכן ראיתי שמשווקים), או חלקו בקליפותיו. מי שמשווק בצל חתוך מן הראוי להוסיף מלח המשנה את טעמו או שישהה אותו במים לפחות 20-30 דקות כדי שיהא כבוש. ומשמע שאם בישל וערב בתבשיל או מאפה מותר (אע"פ שיש מן הפוסקים שהחמירו אף בכך).

ח. וידידי הרב יהודה הלוי עמיחי (אמונת עתיד גליון 30) נתן כמה עצות המובאות בפוסקים כדי להשהות בצל קלוף. (א) להשאיר חתיכת קליפה או שורש ולא לחותכה (עפ"י הגמרא התם). (ב) להוסיף מלח בכמות המשנה את טעמו (שו"ת דברי יציב חיר"ד סי' לג). (ג) מכף החיים (סי' קטז אות צג) הביא שאם הבצל עבר תהליך בישול או כבישה – מותר ונראה שלגבי ביצים קשות אם רסקום וערבו אותם בתבשיל מותר לפי רוב הראשונים שהובאו לעיל.

סימן לא

יציאה מארץ ישראל לצורך טיול בחו"ל

מפטרי מהדדי לפי שאסור לצאת מארץ ישראל לחוצה לארץ.

וכן מסופר בקידושין (לא ע"ב): "דב אסי¹ הוה ליה ההיא אמא זקינה, אמרה לי: בעינא תכשיטין, עבד לה. בעינא גברא, ניעין לך. בעינא גברא דשפיר כותך, שבקה ואזל לארעא דישראל. שמע דקא אזלה אבתריה, אתא לקמיה דרבי יוחנן, אמר לי: מהו לצאת מארץ לחוצה לארץ? א"ל: אסור. לקראת אמא, מהו? א"ל: איני יודע. [אתרח] פורתא הדר אתא, אמר ליה: אסי, נתרצית לצאת? המקום יחזירך לשלום. אתא לקמיה דרבי אלעזר, א"ל: חס ושלום, דלמא מירתח רתח! א"ל: מאי אמר לך? אמר ליה: המקום יחזירך לשלום, אמר ליה: ואם איתא דרתח

שאלה

האם מותר לצאת מארץ ישראל לחו"ל לטיול, או לחבילת נופש וכד'?

תשובה

א. אסור לצאת מארץ ישראל שלא לצורך חשוב.
זו מימרא מפורשת בגיטין (עו ע"ב): "למימרא, דעכו במדינת הים קיימא, והא אמר רב ספרא: כי הוּוּ מיפטרי רבנן מהדדי – בעכו הוּוּ מפטרי, משום דאסור לצאת מארץ לחוצה לארץ!"
והביאו זאת הרמב"ן והרשב"א (גיטין ב ע"א). וכן תוספות (גיטין ב ע"א) כתבו: "הוּוּ

1. עי' בנספח בסוף התשובה.